

Yttrande gällande promemoria om FLHs framtida verksamhet KU 2021:A

Stockholm den 20 juni, 2022

Många år av verksamhet inom Regeringskansliet med bl a planering av tillkomsten av myndigheten Forum för levande historia och därefter 14 års arbete inom själva myndigheten gör att jag vill tillvarata möjligheten att inkomma med ett yttrande i frågan om Forum för levande historias framtid.

Till ovanstående kan läggas att jag vid Regeringskansliet även var djupt involverad i planering och genomförande av regeringens konferensserie *Stockholm International Forum on the Holocaust* åren 2000-2004, vilka sedermera ledde fram till frågan om att inrätta myndigheten Forum för levande historia (FLH).

Sammanfattning

Uppdraget att visa på lärdomar från Förintelsens historia hör hemma i en specialiserad organisation. Förintelsens historia har ett budskap till oss i dagens samhälle. Den ger oss förutsättningar att både fördjupa våra historiska kunskaper och utveckla vår förmåga att orientera i nutiden. Det är av särskild betydelse i en tid som präglas av tilltagande antisemitism, och andra brott som sker med rasistiska förtecken liksom förekomsten av populistiska och ickedemokratiska partier. Undervisning med utgångspunkt i Förintelsens historia hör hemma bland lärare och andra som arbetar med undervisning, den hör hemma i utbildning och fortbildningar inom ett flertal yrkesområden. Förpassa inte detta utbildningsfält till muséets sfär.

Forum för levande historia bör i framtiden till och med åläggas ett än mer distinkt uppdrag. Uppdraget bör skärpas genom att dess instruktion mer specifikt formuleras att myndigheten ska verka "med utgångspunkt i Förintelsens historia". Det skulle även markera en klarare skiljelinje mellan FLH:s och museets verksamhet. Det är väsentligt att myndighetens uppdrag inte blir ett generellt demokrati/rättvisuppdrag. Många olika specialuppdrag har under de senare åren tenderat att göra FLH:s uppdrag något oklart och tangerar flera andra institutioners uppgifter. FLH:s unika särart som expertmyndighet bör stärkas, just det som i internationella sammanhang väckt uppmärksamhet och aktning, inte minst inom IHRA, International Holocaust Remembrance Alliance.

Didaktiskt arbete med Förintelsens historia som referenspunkt

Promemorians inledande kapitel noterar att enbart kunskaper om Förintelsen inte kan "vaccinera" mot auktoritära och icke-demokratiska ideologier. Just detta är en central insikt i ett resonemang om Forum för levande historias framtida roll. Om kunskaper om Förintelsen ska bidra till insikter om betydelsen av det demokratiska samhället behöver kunskaperna kompletteras med ett didaktiskt arbete. Häri finns kärnan i FLH:s uppdrag och grunden för dess instruktion.

Centralt för myndighetens arbete har varit att med Förintelsens historia som referenspunkt skapa förståelse för vad som kan hända när grundläggande demokratiska värden åsidosätts eller saknas. Det är i ljuset av detta som innebörden i alla människors lika värde och grundläggande demokratiska fri- och rättigheter framträder som särskilt betydelsefulla, liksom vikten av att motverka antisemitism, antiziganism, rasism och olika former av intolerans. Utgångspunkten i Förintelsens historia inrymmer unika möjligheter att belysa vilka värden som är värda att försvara och hur vi vill att framtidens samhälle ska se ut.

Holocaust and Genocide Studies är ett lärdomsfält som omfattar forskning och undervisning inom historia, idéhistoria, sociologi, psykologi, religionsvetenskap, filosofi med flera ämnesområden. Kunskaper hämtas från studier av Förintelsens historia. *Holocaust Education* är ett lärdomsfält som omfattar studier i pedagogik och didaktik kring undervisning om och förmedling av Förintelsens historia och dess relaterade ämnen.

Sveriges museum om Förintelsen har uppdraget att med utgångspunkt i samlingarna bevara och föra vidare minnet av Förintelsen samt fördjupa kunskaperna om Förintelsen och dess koppling till Sveriges historia. Naturligtvis har även ett museum har ett uppdrag att informera och utbilda. Men det är svårt att kräva av ett museum att det ska ha ett konstant fokus på undervisning och didaktiska metoder som främjar värderingar med utgångspunkt i lärdomar från Förintelsens historia. Ett sådant uppdrag kräver en ständig utveckling av strategier. Det kräver även upprätthållandet av ett stort nätverk med aktörer som kan vara multiplikatorer för att nå ut brett i hela landet. Det kräver vidare ständigt inhämtande av nya forskningsrön inom båda nämnda lärdomsfält liksom samarbete med akademien, inom och utom landet.

Etableringen av myndigheten FLH byggde på insikten att enbart kunskaper om Förintelsen inte kan "vaccinera" mot auktoritära och icke-demokratiska ideologier. Myndigheten skulle bli en nationell institution specialiserad på att nå ut med ett budskap om alla människors lika värde baserat på lärdomar från Förintelsens historia, med ett klart budskapsbärande uppdrag, vilket framkom av utredningen SOU 2001:5. FLH har sedan dess utgjort en viktig kunskapskälla, en lärandeplattform och ett forum där lärare och andra kan utbyta erfarenheter. Det är angeläget att förvalta och fortsätta utveckla det arbete som byggts upp inom FLH de senaste cirka tjugo åren.

En specialiserad institution, en expertmyndighet

Museet om Förintelsen kommer att vara ett viktigt tillskott i Sveriges museimosaik. Ett av museets nyckelord kommer att vara Hågkomst och att uppdraget att föra minnet vidare. Det är ett viktigt uppdrag. Det kan dock inte ersätta det budskapsbärande uppdrag som Forum för levande historia har och bör ha.

De två myndigheterna, FLH och museet, kommer att i viss mån kunna komplettera varandra och tillsammans bidra till ett kunskapshöjande arbete kring Förintelsen. Förintelsens historia är dock en del av vår mest angelägna samtidshistoria. Historien om Förintelsen och vad den kan lära oss bör inte förpassas till museernas värld.

Uppdraget att visa på lärdomar från Förintelsens historia hör hemma i en specialiserad organisation. Förintelsens historia har ett budskap till oss i dagens samhälle. Den ger oss

förutsättningar att både fördjupa våra historiska kunskaper och utveckla vår förmåga att orientera i nutiden. Det är av särskild betydelse i en tid som präglas av tilltagande antisemitism, och andra brott som sker med rasistiska förtecken liksom förekomsten av populistiska och ickedemokratiska partier. Undervisning om Förintelsen ger möjligheter att utveckla kritiskt tänkande och öka medvetenheten om hur processer som styr samhällsförändringar kan se ut. Förpassa inte Förintelsens historia till muséets sfär, den hör hemma bland lärare och andra som arbetar med undervisning, den hör hemma i utbildning och fortbildningar inom ett flertal yrkesområden!

Forum för levande historia bör i framtiden till och med åläggas ett än mer distinkt uppdrag. Uppdraget bör skärpas genom att dess instruktion mer specifikt formuleras att myndigheten ska verka "med utgångspunkt i Förintelsens historia". Det skulle även markera en klarare skiljelinje mellan FLH:s och museets verksamhet. FLHs uppdrag bör tydliggöra att den är en expertmyndighet med klara instruktioner om nära samverkan med akademien.

Det är väsentligt att myndighetens uppdrag inte riktas mot ett generellt demokrati/rättvisuppdrag. Det skulle göra dess uppdraget otydligt och tangeras flera andra institutioners uppgifter. FLH skulle förlora sin unika särart, just det som i internationella sammanhang väckt uppmärksamhet och aktning, inte minst inom IHRA, International Holocaust Remembrance Alliance.

Med vänlig hälsning,

Eva Fried

(f d samordnare för internationella kontakter samt Dep. HoD to IHRA)

Eva Fried

Herrgårdsvägen 17, 120 47 Enskede gård

Tel: 0768 690 762